Никола Ранисављевић
Међуопштински историјски архив Ваљево

РАЗВОЈ И УСПОН ШАХА У ВАЉЕВУ 1880-1958.

Ваљево је од седамдесетих година XIX века прихватило модеран спортски живот. Томе су највише допринели млади официри српске војске школовани у иностранству. Из године у годину у Ваљеву су се развијале бројне спортске гране и дисциплине, а једна од њих је био и шах.[1]

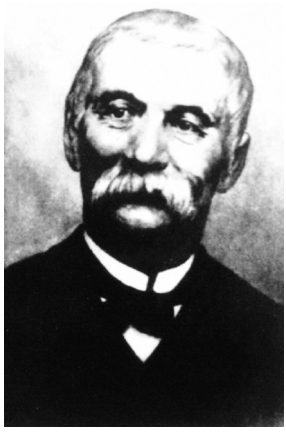
У Србији играње шаха је попримило веће размере у другој половини XIX века. Тада се формирају и први клубови, а београдски часопис „Србадија“ имао је и прву шаховску рубрику од 1876. године.[2]

Књижевник и путописац Љубомир Ненадовић играо је шах још у студентским данима. Захваљујући њему од 1880. године шах у Ваљеву је узимао све више маха и добио на огромној популаности. [3] Од тада се шах почео играти у свим већим механама и гостионицама „Златибору“, „Гранду“, Касини“ и другим, где су своје шаховско умеће исказивали бројни професори, адвокати, лекари, чиновници, учитељи, официри и угледни људи. Сем што је био велики љубитељ шаха Љубомир Ненадовић је организовао мечеве и популарисао игру . Тако је 1883. године на његову иницијативу одигран меч између Ахила Калмана, професора

[1] Зоран Трипковић, Ваљевски спорт, Ваљево 1995, стр. 5

[2] Међуоштински историјски архив Ваљево – Ваљево (у даљем тексту: МИАВ), Б.2.373. Зоран Трипковић (1933-2007), кут. инв. бр. 14

[3] Љубомир Ненадовић (1826-1895) био је књижњвник, путописац, новинар.. Као први српски планинар попео се на Ртањ 1845. године. О том подухвату писао је у свом листу „Шумадинка“ у чланку „Један дан из мог путовања по Србији из 1845. године“. Касније се пео и напланине Црне Горе, Италије, Швајцарске и Немачке. У Ваљеву је живео стално од 1880. године (Зоран Трипковић, Спорт у Ваљеву, стр17)

Љуба Ненадовић

Михаило Петровић

Петар Марковић

ваљевске Ниже гимназије и Вулићевића, који је важио за једног од најбољих шахиста у Србији. Професор Калман је изгубио меч високим разултатом.[4]

Шах у Ваљеву развијао се све до почетка ратова 1912-1918. Осим у поменутим ваљевским механама, шах се играо у Официрском и Радничком дому, домовима „Абрашевића", летњим баштама „Код платана" и „Код чамца", Гимназији итд...

Након Ратова и уједињења, у Цељу је 14. августа 1921. године формиран Шаховски савез Југославије. Међутим, развој шаха у Ваљеву одвијао се изузетно споро, тако да је тек 1929. године основан први шаховски клуб.[5] За председника је изабран Петар Марковић, адвокат и министар у пензији. Клуб је имао 42 регистрована играча.[6] Партије су се организовале понедељком, средом и петком у просторијама Официрског дома. Тада су се почеле играти и прве пријатељске партије, квалификациони турнири итд.

[4] Драгољуб Никићевић – Мацан, 129 година ваљевског шаха, Ваљево 2010, стр. 42-43

[5] МИАВ, Б.2.373. Зоран Трипковић(1933-2007), кут. инв. бр. 14

[6] Петар Марковић (1877-1942) био је адвокат и политичар, председник окружног одбора Демократкске странке и посланик Окружне скупштине. За посланика Уставотворне скупштине изабран је 1920. године, а постом постаје потпредседник Народне скупштине. Први мандат у Југословенској влади добио је 1924. године у кабинету Љубомира Давидовића, када је постао министар пошта и телеграфа. До проглашења Шестојануарске диктатуре, обављао је дужности ресорног министра грађевине, а затим шума и рудника. Умро је за време окупације у Другом светском рату.

На скупштини Шаховског клуба 9. марта 1932. године изабрана је нова управа. За председника опет је изабран Петар Марковић, а за секретара Вјекослав Логар, поручник. Чланови управе били су поручник Драгиша Протић, лекар Јован Мијушковић, судија Урош Славковић, пуковник Људовит Козел, директор Гимназије Милоје Павловић и други.[7] Тада је клуб организовао и шаховске секције у ваљевским школама.[8]

Почетком 1932. и 1934. године године шаховски мајстор из Београда Младен Патерностер одиграо је у клубу две симултане партије и том приликом похвалио ваљевске шахисте, рекавши да се у шаховском клубу игра по свим шаховским правилима, а партије су лепе са пуно интересантних комбинација.[9] Том приликом од 15 партија, колико је одиграо, добио је 11.

Популарност шаха проширила се и на околна села. Тако је Михаило Петровић Мингеј у Пољути подучавао своје ученике овој игри. У периоду од 1935. до 1938. године у овом селу одржано је чак четири школска турнира, које су организовали учитељи Дејан Гаврић и Михаило Петровић Мингеј.[10] Турнири су трајали целог месеца. На њима је учествовало 17 ђака из више разреда. Играло се по правилима Светског шаховског савеза. Најбољи и најдаровитији ђаци добијали су вредне награде. Колики су одјек имали ђачки турнири у Пољути говори и податак да је у београдском дневном листу „Време“ објављен извештај о турниру одржаном 1937.године:

Поред школског градива дечаци под вођством свога учитеља г. Михаила Петровића са успехом уче и многе друге ствари. Ученици из Пољуте једини су сељачићи – основци у нашој земљи, који са великом талентом играју шах и одржавају шаховксе турнире. Тако су ове године деца играла са одраслим шахистима из соколских чета и основци су оба пута победили.[11]

Током Другог светског рата шах се играо у кафанама. Одржано је првенство Ваљева у шаху 1943. године у просторијама

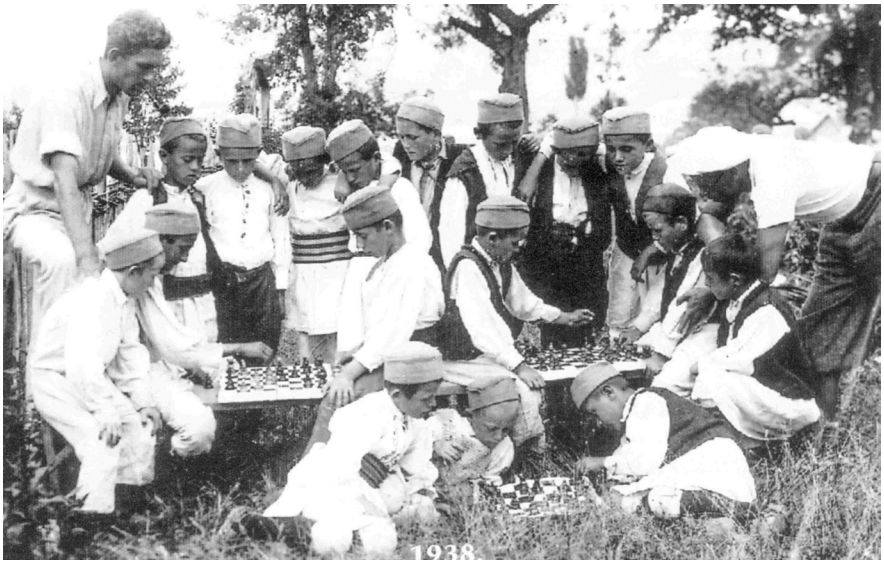
[7] Јован Мијушковић (1886-1944) био је српски лекар и хирург. Први лекар који је извршио успешну операцију на отвореном срцу у Краљевини Југославији у Ваљеву 1928. године. Стрељан је почетком 1944. године у Београду.

[8] МИАВ, Б.2.373. Зоран Трипковић(1933-2007), кут. инв. бр. 14

[9] Лист „Глас Ваљева“, 1932. година, број 12, стр.3

[10] Лист „Политика“, 7. јул 1938. године, Београд, број 10 813, стр. 11

[11] Лист „Време“, 2. јул 1937. године, Београд, број 5551, стр. 7

Ђачки турнири у Пољуци

Ваљевског спорт клуба. Победу је однео шеснаестогодишњи Ростон Дер Хазарјан, иза кога су остали старији ваљевски шахисти Борис Марков, Богдан Рајичић, Мире Ћосић и други.[12]

Након ослобођења Ваљева, у јесен 1944. године, формирају се шаховске секције које су у старту окупиле преко 160 симпа-

[12] МИАВ, Б.2.373. Зоран Трипковић(1933-2007), кут. инв. бр. 14

тизера. Организују се школска првенства, сусрети припадника гарнизона Југословенске армије итд.. На првенству округа 1946. године прво место су поделили професор из Уба Борис Марков и чиновник из Ваљева Ратомир Радовановић.[13] Пошто првак није добијен, одлучено је да се неколико месеци касније пола партија одигра на Убу, а пола у Ваљеву, где ће бити одлучен победник. Међутим, нема података да ли је до двомеча и дошло.

Ваљевски шах клуб (ВШК) званично постоји од 30. јануара 1949. године када је одржана оснивачка скупштина клуба. За председника је изабран судија Милорад Мика Перишић, потпредседника Живорад Ковачевић, а секретара Зоран Жујовић.[14] Након оснивања клуба у Ваљеву су одигране симултанке на којима су учествовали омладински првак Југославије Александар Матановић и мајстори Драган Јаношевић и Драгутин Ђаја. Такође исте године организовано је првенство Ваљева у шаху, које је трајало месец дана. У конкуренцији 20 учесника победио је Ратомир Радовановић. Екипа ВШК однела је високе победе против Јединства са Уба 7:1 и Крушика 8,5:1,5.[15]

Од 1950. године креће нагли успон шаха у Ваљеву. Организују се редовно месечни турнири, на којима учешћа узимају и жене. Ваљево је 1950. године било домаћин првенства Србије за жене, на којем су учествовале и Ваљевке Славка Јежек и Дана Милинковић, заузевши шесто и девето место. ВШК се такмичи у I зони Народне Републике Србије заједно са екипама из Лознице, Аранђеловца и других градова. Развој клуба прати и велики помак на пољу инфраструктуре. Клуб добија просторије у кафани „Станчић“, а затим у „Булевару“. Играло се на осам шаховских столова и гарнутура, које су добијене као награда са Олимпијаде у Дубровнику.[16] Након три везане титуле првака града, Томислав Ракић постаје први ваљевски кандидат за мајстора.

ВШК постаје првак Србије 1953. године, а исте године поражен је од Борца из Чачка у финалу купа Југославије. На првенству Друге савезне лиге одиграном у Вараждину од 14. до 20. октобра 1953. године екипа ВШК заузела је прво место и изборила

[13] Исто

[14] Драгољуб Никићевић – Мацан, 129 година ваљевског шаха, стр 69-70

[15] МИАВ, Б.2.373. Зоран Трипковић(1933-2007), кут. инв. бр. 14

[16] Исто

Екипа ВШК победник Друге савезне лиге

пласман у Прву савезну лигу, што је представљало највећи успех једне спортске екипе из Ваљева.[17] За ВШК на првенству су наступали: Томислав Ракић, Јовчић, Јокић, Никићевић, Гвозденовић, Петровић, Вукосављевић, Жујовић, Бранислав Ракић и Весић.[18]

Седми екипни шампионат Југославије у шаху одржан је од 27. марта до 2. априла 1954. године у Ваљеву у просторијама Дома Југословенске армије. На шампионату је учествовало 8 најбољих клубова у земљи, ВШК је освојио шесто место и сачувао статус прволигаша. У 1954. години екипа ВШК забележила је још два успеха. На међународном шаховском фестивалу на Бледу заузето је друго место, а на фестивалу у италијанском граду Сирмионе екипа ВШК била је четврта.[19] Милан Јовичић је на фестивалу на Бледу проглашен за најбољег играча турнира, а исте године освојио је титулу мајсторског кандидата и био репрезентативац Југославије у дописном шаху. [20]

[17] Зоран Трипковић, Ваљевски спорт, стр. 56

[18] Недељник „Напред“, 16. август 1985, Ваљево, број 1908, стр.15. Имена поменутих шахиста нису наведена.

[19] МИАВ, Б.2.373. Зоран Трипковић(1933-2007), кут. инв. бр. 14

[20] Милан Јовичић био је шахиста и наставник математике. Љубав према шаху уградили су му професори Учитељске школе у Ужицу Ч. Гавриловић

У Београду од 25. до 31. марта 1955. године на шампионату Југославије екипа ВШК поновила успех из претходне сезоне. Овог пута екипа је наступала без Јаношевића и Смедеревца, док је нов играч у екипи био мајсториски кандидат Вулетић. Наредне године на шампионату у Рогашкој Слатини од 14. до 20. октобра, екипа ВШК није успела да задржи прволигашки статус. И поред неуспеха, најуспешнији играч турнира био је Милан Јовчић. Новина је била да се играло на десет табли, од којих су на две последње наступале жене. За екипу из Ваљева то су биле Славка Јежек-Романовић и Дана Милинковић. Исте године на првенству у Врњачкој Бањи ВШК није успео да се врати у друштво најбољих, завршивши на четвртом месту и поред тога што је Славка Јежек-Романовић победила у свих пет партија.[21]

Током мајских празника 1957. године у Ваљеву гостује шаховска репрезентација Будимпеште и бележи победу над ВШК 6,5:3,5. На међународном турниру у Врњачкој Бањи екипа ВШК, у саставу Вулетић, Смедеревац, Јовичић и Кићовић, побеђује екипе Партизана 3:1 и Црвене Звезде 2,5:1,5 и заузима прво место у групи.[22] Исте године ВШК је освојио куп Србије победивши екипу београдске Славије. Такмичење Друге савезне лиге одиграно је децембра 1957. године. ВШК у одлучујућем мечу, који је трајао више од 10 часова, односи победу над екипом из Загреба и по четврти пут је у Првој савезној лиги Југославије.[23]

Сем ВШК до 1956. године у Ваљеву је постојао и ШК Раднички. Имали су 121 регистрованог играча од којих су најбољи били Ерјавац, Весић, Цагић и омладинац Бранислав Ракић Крца. Почетком 1957. године фузионисали су се ВШК и ШК Раднички.[24] У Ваљеву су исте године формирана два нова клуба: Железничар,

и Р. Никитовић. У Ваљевски шах клуб дошао је из чачанског Борца. Провео је десет године (1951-1960) у ВШК, и био је један од кључних играча за време „златног доба“ када је ВШК четири сезоне био члан Прве савезне лиге. Шаховски масјтор постаје 1966. године, а ФИДЕ мајстор 1978. године. У дописном шаху учествовао је на 24 везана првенства земље, шампоион је био 7 пута, а дописни шаховкси велемајстор постаје 1985. године.

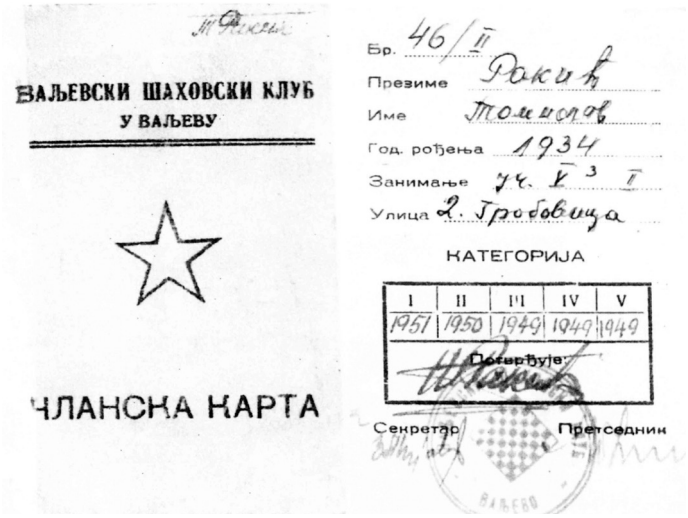
[21] МИАВ, Б.2.373. Зоран Трипковић(1933-2007), кут. инв. бр. 14

[22] Недељник „Напред“, 23. август 1985, Ваљево, број 1909, стр.15

[23] МИАВ, Б.2.373. Зоран Трипковић(1933-2007), кут. инв. бр. 14

[24] Исто

PRVE ČLANSKE KARTE

Изглед чланске карте

при железничкој станици и Борац, на петом пуку. Ови клубови нису били дугог века.

Може се сматрати да је време од 1950-1958. године било „златно доба“ ваљевског шаха. ВШК је био најбољи и најпопуларнији спортски колектив у Ваљеву и окупљао је преко сто активних чланова. Пет пута је био у Првој, а четири пута у Другој савезној лиги Југославије. Изузимајући клубове из Београда сматран је за најбољи клуб у Србији. За све што је урађено и организовано у том периоду највише заслуга је припадало шахисти Зорану Жујовићу и потпредседнику клуба Живораду Ковачевићу.[25]

***

Од краја XIX века шах у Ваљеву узима све више маха. Готово да није било механе у којој се није играо, окупљајући све више грађана. Развој шаха у Ваљеву успорен је током два светска рата, али чак и у ратним приликама Ваљевци су успевали да се организују и одиграју турнире или појединачне партије. О томе нам

[25] Недељник „Напред“, 23. август 1985, Ваљево, број 1909, стр.15

говоре и многобројни историјски извори. Након ратова креће нагли успон шаха у Ваљеву. Већ 1950. године Ваљевски шаховки клуб организовао је у граду симултанку славног француског велемајстора др. Тартаковера. Како је због великог интересовања партијама присуствовало преко 1000 гледалаца, одигране су у великој башти Дома ЈНА. Ваљево је дало више сениорских и омладинских шаховских репретентативаца. Захваљујући њима и успесима ВШК, шах је постао један од најпопуларнијих спортова у Ваљеву, а овај клуб најуспешнији у богатој спортској историји града.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Извори:

– Међуопштински историјски архив Ваљево, *Б.2.373. Зоран Трипковић (1933-2007),* кутија инвентарни број 14

Литература:

– Зоран Трипковић, *Ваљевски спорт*, Ваљево 1995

– Драгољуб Никићевић – Мацан, *129 година ваљевског шаха*, Ваљево 2010

Штампа:

– *Недељник Напред,* Ваљево 1985

– *Глас Ваљева,* Ваљево 1932

– *Лист Политика*, Београд 1938

– *Лист Време,* Београд 1937